

УДК 340:341.1:342.2

DOI <https://doi.org/10.32782/npuuola.v35.2024.6>*О. О. Козенко*

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УКРАЇНІ ДО СТРУКТУР ЄС ТА НАТО

Постановка проблеми. На тлі сучасних геополітичних викликів, зокрема повномасштабного вторгнення російської федерації, питання захисту від тероризму набуло особливої актуальності для України. Держава стикається з терористичними загрозами не лише всередині країни, але й на міжнародній арені, що вимагає посилення співпраці з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз (ЄС) та Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Оскільки дані організації мають розвинену систему боротьби з тероризмом, яка базується на багаторівневій співпраці держав-членів, обміні розвідданими та координації антитерористичних заходів, необхідно провести дослідження реформування системи національної безпеки України для досягнення відповідності європейським і натовським стандартам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню модернізації системи боротьби з тероризмом присвячено чимало наукових праць. З огляду на міжнародний характер протидії тероризму іноземні науковці на постійній основі досліджують дані питання, з них слід виокремити праці Р.А. Адельхана, П. Вілкінсона, Х.П. Гассера, М. Креншоу, В. Лакера, Б. Хофмана та ін. Окремо, дослідженню питань глобалізаційних процесів як джерел тероризму було приділено увагу в працях Р. Роббі, М. Хана, Л. Річардсона та А. Гочева, а проблемам поширення міжнародного тероризму розглядалися у працях О. Кроніна, К. Шимка, Ф. Могаддама, Л. Тіо. Окрім того, питання міжнародного досвіду протидії тероризму досліджувалось українськими науковцями, серед яких: І.М. Рижов [1], В.В. Крутов [2], М.П. Стрельбицький [3], О.С. Шаптала [4], Антипенко В. Ф. [5] та багато інших.

Метою цієї статті є аналіз процесу інтеграції загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в Україні до структур ЄС та НАТО.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правова база боротьби з тероризмом в Україні є ключовим елементом, що визначає правові засади діяльності органів державної влади та їх взаємодію з міжнародними партнерами у сфері безпеки. Інтеграція України до європейських та євроатлантичних структур є однією з ключових стратегічних цілей державної

політики з урахуванням незворотності європейського та євроатлантичного курсу України, про що зазначено в преамбулі Конституції України [6], особливо в контексті забезпечення національної безпеки. Основним документом, що регулює питання протидії тероризму, є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [7], який визначає правовий статус суб'єктів анти-терористичної діяльності, їхні повноваження, а також механізми координації та співпраці між різними державними органами.

Важливою складовою нормативно-правової бази є також Кримінальний кодекс України [8], в якому терористичні дії розглядаються як одні з найтяжчих злочинів. Статті 258–258-6 Кримінального кодексу передбачають відповідальність за вчинення терористичних злочинів. Окрім цього, існує низка інших законодавчих актів, які прямо чи опосередковано стосуються боротьби з тероризмом, таких як закони «Про контррозвідувальну діяльність» та «Про правовий режим воєнного стану» [9, 10].

Відповідно до пункту 1 Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України, затверджене Указом Президента України від 14.04.1999 № 379 Антитерористичний центр є постійно діючим органом при Службі безпеки України, який здійснює координацію суб'єктів боротьби з тероризмом у запобігання терористичним актам щодо державних діячів, критичних об'єктів життєзабезпечення населення, об'єктів підвищеної небезпеки, актам, що загрожують життю і здоров'ю значної кількості людей, та їх припиненні.

Серед іншого, відповідно до пункту 3 вищезгаданого Положення основним завданням Антитерористичного центру при Службі безпеки України є взаємодія зі спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом [11].

Також Указом Президента України від 26.07.2001 № 570 «Про порядок взаємодії з міжнародними антитерористичними організаціями» Антитерористичний центр при Службі безпеки України визначено органом, що здійснює взаємодію з міжнародними антитерористичними організаціями [12].

На міжнародному рівні, Україна є активним учасником боротьби з тероризмом завдяки ратифікації низки міжнародних договорів, зокрема Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму та Європейської конвенції про запобігання тероризму. Також варто зазначити активну співпрацю з НАТО та ЄС в рамках спільних програм, спрямованих на вдосконалення антитерористичної діяльності.

При наявності розвиненої нормативно-правової бази та створення відповідних структур, система боротьби з тероризмом в Україні стикається з низкою суттєвих проблем та викликів, які ускладнюють її ефективність і здатність відповідати сучасним загрозам.

Дані виклики можна розділити на кілька ключових категорій:

- 1) недостатня координація між відомствами;
- 2) недостатнє фінансування та технічне забезпечення;
- 3) корупція та політичні впливи;

- 4) нестача спеціалістів та недостатній рівень підготовки;
- 5) проблеми законодавчої адаптації до міжнародних стандартів.

Таким чином, Україна продовжує стикатися з низкою серйозних викликів, які вимагають негайного вирішення.

В умовах глобалізації міжнародних відносин боротьба з тероризмом тільки в національних рамках виявляється малоефективною. Перед загрозою зростання масштабів тероризму, та застосування різносторонніх небезпечних засобів і методів, до яких вдаються терористи, особливого значення набувають об'єднані зусилля держав на парламентському, урядовому та суспільному рівнях [13].

Поліпшення координації між відомствами, підвищення фінансування, боротьба з корупцією та вдосконалення міжнародної співпраці є ключовими завданнями для подальшої модернізації системи і її інтеграції до структур ЄС і НАТО. Протягом останніх років Україна посилила свою взаємодію з ЄС та НАТО в рамках спільних програм, які спрямовані на протидію сучасним загрозам.

Також потрібно згадати про важливу Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає поглиблення співпраці у сфері безпеки, зокрема у протидії тероризму, яка включає положення про спільні зусилля у попередженні та боротьбі з тероризмом, забезпеченні громадської безпеки, а також підвищенні здатності захисту критичної інфраструктури.

Одним із ключових напрямів є взаємодія України з Європолем – агентством ЄС з питань правоохоронної співпраці, яке займається боротьбою з організованою злочинністю, тероризмом і кіберзлочинністю. Україна підписала угоду про оперативне співробітництво з Європолем, яка дозволяє здійснювати обмін інформацією між правоохоронними органами ЄС та України для попередження терористичних атак і виявлення терористичних мереж. Іншим важливим партнером для України є Євроюст – агенція ЄС з питань правосуддя, яка підтримує співпрацю між країнами ЄС у кримінальних справах, включаючи боротьбу з тероризмом. Співпраця України з Євроюстом включає координацію розслідувань та судових процесів, пов'язаних із терористичною діяльністю, особливо в питаннях міжнародного тероризму та екстрадиції підозрюваних у тероризмі.

Україна також активно співпрацює з НАТО у рамках програм, що стосуються боротьби з тероризмом та посилення загальної безпеки. Основою для цієї співпраці є Партнерство заради миру (PfP) – ініціатива НАТО, до якої Україна приєдналася ще в 1994 році. У рамках цього партнерства проводяться спільні навчання, тренінги та обмін досвідом щодо запобігання терористичним загрозам.

Одним із головних інструментів співпраці є участь України в антитерористичних навчаннях НАТО, які покликані підвищити здатність реагувати на терористичні атаки, зокрема використання зброї масового ураження. Україна бере участь у навчаннях, що проводяться у рамках програми Оборона проти тероризму (Defence Against Terrorism Programme, DAT), яка зосереджена на розробці передових технологій для захисту від терористичних загроз, таких як захист авіаційного транспорту, протидія саморобним вибуховим пристроям та попередження атак на критичну інфраструктуру.

Важливу роль у співпраці відіграє участь України у програмі Наука заради миру та безпеки (SPS), яка підтримує науково-дослідні проекти з питань боротьби з тероризмом. Програма включає розробку новітніх технологій для виявлення терористичних загроз, кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури, а також підтримує дослідження, спрямовані на підвищення стійкості до терористичних атак. Українські науковці беруть участь у проектах у співпраці з іншими країнами-партнерами НАТО, що дозволяє Україні інтегрувати новітні технології в національну систему безпеки.

Також варто відзначити активну співпрацю в рамках обміну розвідувальною інформацією між Україною та НАТО. Україна отримує доступ до аналітичних і розвідувальних даних через Розвідувальну структуру НАТО (NATO Intelligence Fusion Centre, NIFC), що допомагає ефективно реагувати на терористичні загрози. Обмін інформацією дозволяє Україні оперативно виявляти потенційні загрози і координувати свої дії з країнами-членами Альянсу.

Співпраця України з ЄС та НАТО у сфері боротьби з тероризмом надає значні переваги. Україна отримує доступ до передових технологій і практик, що дозволяє підвищити ефективність національних органів у запобіганні та реагуванні на терористичні загрози. Зокрема, участь у спільних навчаннях і програмах дозволяє покращити підготовку українських фахівців і адаптувати законодавчу базу до міжнародних стандартів.

Перспективи подальшої інтеграції включають поглиблення співпраці з ЄС та НАТО в частині обміну розвідданими, модернізацію антитерористичних структур і залучення України до нових безпекових ініціатив. Поглиблення участі України в програмах кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури та протидії фінансуванню тероризму стане наступним кроком у зміцненні національної безпеки та інтеграції до загальноєвропейської та євроатлантичної безпекової системи.

Адаптація національної системи боротьби з тероризмом до стандартів ЄС та НАТО є важливим етапом інтеграції України в європейські та євроатлантичні безпекові структури. Україна активно працює над модернізацією власної антитерористичної політики, правової бази та інституційної спроможності відповідно до вимог і стандартів цих міжнародних організацій. Цей процес включає реформування законодавства, розвиток професійних компетенцій, підвищення технічної оснащеності та забезпечення ефективної координації між різними відомствами, які займаються боротьбою з тероризмом.

Також Україна активно працює над адаптацією національних правових норм до стандартів Європейської конвенції про запобігання тероризму. Крім того, проводиться робота з інтеграції положень директив НАТО щодо забезпечення безпеки у військових та цивільних структурах, що дозволяє Україні гармонізувати свої стандарти з вимогами Альянсу.

Інший важливий аспект адаптації – реформа інституцій та посилення координації між силовими структурами. Для забезпечення ефективної боротьби з тероризмом Україна вдосконалює механізми взаємодії між такими відомствами, як Служба безпеки України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Збройні сили України та

інші органи, які беруть участь в антитерористичних операціях. Це відповідає практикам ЄС і НАТО, де особлива увага приділяється міжвідомчій координації та обміну інформацією для швидкого реагування на загрози.

Україна також інтегрує сучасні інформаційно-аналітичні системи, що дозволяють організувати ефективний обмін розвідувальною інформацією як всередині країни, так і з міжнародними партнерами. Така система, схожа до тієї, що використовується в НАТО та ЄС, дозволяє оперативно обробляти дані про терористичні загрози, координувати дії та спільно з іншими країнами протидіяти терористичним атакам.

Одним із важливих елементів адаптації є підвищення професійної підготовки українських фахівців у сфері безпеки. Українські силові структури активно беруть участь у навчаннях і тренінгах, що проводяться під егідою НАТО та ЄС, зокрема у рамках програми «Партнерство заради миру» та інших ініціатив Альянсу, таких як Оборона проти тероризму (DAT). Ці навчання зосереджуються на реагуванні на терористичні загрози, захисті критичної інфраструктури, протидії саморобним вибуховим пристроям і кібертероризму. Підвищення професійної підготовки також включає розвиток спеціалізованих антитерористичних підрозділів, які діють відповідно до стандартів НАТО. Участь у спільних навчаннях із силами країн-членів НАТО дозволяє українським спецпідрозділам вивчати передові тактики та технології боротьби з терористами, що сприяє зміцненню їхньої оперативної спроможності.

Особливо актуальним є розвиток систем кібербезпеки, зокрема із Агентством ЄС з кібербезпеки (ENISA) та відповідними структурами НАТО. Оскільки кібертероризм є однією з основних загроз у сучасному світі, адаптація України до європейських та натовських стандартів у цій сфері є критично важливою. В рамках спільних програм Україна запозичує європейський досвід щодо запобігання кібертерористичним атакам, моніторингу кіберпростору та захисту критичних об'єктів від кібератак.

Україна вже бере активну участь у спільних навчаннях та антитерористичних тренінгах, що організовуються ЄС і НАТО. Подальше розширення цієї участі дозволить українським фахівцям підвищувати свій професійний рівень, вивчаючи передові практики боротьби з тероризмом та методи реагування на надзвичайні ситуації. Такі навчання також сприятимуть покращенню взаємодії між українськими та міжнародними антитерористичними підрозділами, що є важливим для підвищення готовності до реагування на терористичні атаки, включно з тими, що загрожують критичній інфраструктурі.

Інтеграція до безпекових структур ЄС і НАТО також сприятиме підвищенню міжнародної довіри до України як партнера, готового дотримуватися високих стандартів безпеки та взаємодіяти у боротьбі з тероризмом. Це може сприяти подальшому зміцненню міжнародної підтримки у забезпеченні безпеки, що наразі вкрай важливо для України.

Одним із серйозних викликів для інтеграції є недостатня інституційна спроможність України. Хоча законодавча база вже починає відповідати міжнародним стандартам, інституційна слабкість, відсутність належної координації між відомствами та недостатня взаємодія на оперативному

рівні залишаються серйозними проблемами. Для ефективної інтеграції необхідно покращити координацію між суб'єктами боротьби з тероризмом.

Модернізація загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в Україні і інтеграція до структур ЄС та НАТО вимагає значних фінансових ресурсів, яких Україні часто бракує. Оновлення технічного обладнання, участь у навчаннях, розробка нових технологій, а також підтримка відповідних структур потребують стабільного фінансування, що може бути обмеженим через складну економічну ситуацію в Україні.

Загалом, інтеграція до структур ЄС і НАТО сприятимуть посиленню здатності України протистояти тероризму та забезпеченню безпеки на національному і міжнародному рівнях. Тому, успішна реалізація цих зусиль є критично важливою не лише для стабільності України, але й для безпеки всього європейського континенту.

Висновки. Інтеграція України до структур ЄС і НАТО у сфері боротьби з тероризмом є важливим стратегічним кроком на шляху до забезпечення національної безпеки. Цей процес передбачає адаптацію національної антитерористичної системи до європейських і євроатлантичних стандартів, що включає модернізацію законодавства, реформування інституцій, підвищення професійної підготовки та впровадження передових технологій. Співпраця з міжнародними організаціями відкриває для України широкі можливості в отриманні передових методів боротьби з тероризмом, обміну розвідувальною інформацією та участі у спільних операціях.

Україна вже досягла значних успіхів у співпраці з ЄС та НАТО, беручи активну участь у спільних навчаннях, програмах з кібербезпеки та антитерористичних операціях. Спільні зусилля у боротьбі з тероризмом дозволяють Україні бути частиною міжнародних ініціатив, спрямованих на зміцнення глобальної безпеки. Однак на шляху до повної інтеграції існує низка викликів, зокрема геополітичних, економічних та інституційних, які потребують подальших реформ та стабільної підтримки.

За останні роки тероризм вийшов на зовсім інший, глобальний рівень, тому окремі держави вже не в змозі лише своїми силами протистояти терористичним організаціям, але це можна вирішити зусиллями усієї міжнародної спільноти [14].

Крім того, міжнародна співпраця у цьому напрямі допомагатиме Україні ефективніше реагувати на сучасні виклики, включаючи терористичні загрози, організовану злочинність і кібертероризм.

Література

1. Рижов І. М. Про перспективи вдосконалення стратегій протидії тероризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. Вип. 9-1.2014. С. 185–187.

2. Протидія інформаційному тероризму та його фінансуванню в сучасних умовах : монографія / авт. кол.: В. В. Крутов, М. П. Стрельбицький, О. А. Шевченко. за заг. ред. д-ра юрид. наук, засл. юриста України, проф. В. В. Крутова ; Нац. акад. прав. наук України. Київ : Вид-во НАПрНУ ; Ужгород : ІВА, 2014. 309 с. Бібліогр.: с. 284–302.

3. Стрельбицький М. П. Соціальні передумови (юридичні факти) інформаційного тероризму та кіберзлочинів. *Вісник ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка*. Вип. 2. 2014. С. 217–226.

4. Талалай Д., Шапала О., Радченко О. Службово-бойова діяльність Служби безпеки України: проблеми принципів управління. *Вісник НАДПСУ*, № 1. 2017.

5. Антипенко, В. Ф. Боротьба із сучасним тероризмом: міжнародно-правові підходи. Київ. Юнона-М. 2002. С. 723.
6. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
7. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
9. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>
10. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
11. Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України від 14.04.1999 № 379. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/379/99>
12. Порядок взаємодії з міжнародними антитерористичними організаціями : Указ Президента України від 26.07.2001 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/570/2001#Text>
13. Федоренко О.А., Міжнародне співробітництво з протидії терористичній діяльності як злочину проти громадської безпеки. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*. Харків. 2019. С. 199–200.
14. Кукуріло Д.О. Міжнародно-правова регламентація протидії тероризму: окремі питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2021. С. 619–622.

Анотація

Козенко О. О. Інтеграція загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в Україні до структур ЄС та НАТО. – Стаття.

Стаття присвячена інтеграційним питанням співпраці України з ЄС і НАТО, адже саме вони надають нашій державі доступ до передових технологій і методологій боротьби з тероризмом, допомагають зміцнювати позиції на міжнародній арені. У науковій роботі наведено приклади ефективних механізмів реагування на терористичні загрози, дієві механізми підвищення рівня безпеки як на національному, так і на регіональному рівнях, а також функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в Україні.

Особлива увага присвячена вивченню поточного стану національної антитерористичної безпеки, а також викликам і перспективам адаптації до європейських та натовських стандартів у цій сфері. Тому об'єктом дослідження наукової статті є антитерористична система України, а предметом – її інтеграція до міжнародних безпекових структур.

Адже, одним із важливих викликів міжнародно-правового співробітництва для України на даний час, в умовах дії правового режиму «воєнного стану» є співпраця у сфері антитерористичної безпеки. Це зумовлено тим, що за сучасних умов геополітичної нестабільності ефективне міжнародне співробітництво разом з іншими видами останнього здатне сприяти успішному вирішенню низки проблем як глобального характеру – підтримання миру та безпеки, так і регіонального – забезпечення гармонійного співіснування держав в окремих частинах світу. Водночас міжнародне співробітництво України у забезпеченні національної безпеки в цілому сприяє підвищенню міжнародного авторитету нашої держави, підсиленню міжнародної довіри до неї з боку інших держав, покращенню її іміджу у справі формування архітектоники європейської і світової систем безпеки.

Ключові слова: тероризм, боротьба з тероризмом, терористичний акт, загальнодержавна система боротьби з тероризмом в Україні, співпраця з міжнародними організаціями, Європейський Союз, Організація Північноатлантичного договору.

Summary

Kozenko O. O. Integration of the national system of combating terrorism in Ukraine into the EU and NATO structures. – Article.

The article is devoted to the integration issues of Ukraine's cooperation with the EU and NATO, as they provide our country with access to advanced technologies and methodologies for combating terrorism and help strengthen its position in the international arena. The research paper provides examples of effective mechanisms for responding to terrorist threats, efficient

mechanisms for improving security at both the national and regional levels, and the functioning of the national system of counter-terrorism in Ukraine.

Particular attention is paid to the current state of national anti-terrorism security, as well as the challenges and prospects for adaptation to European and NATO standards in this area. Therefore, the object of the study is the anti-terrorist system of Ukraine, and the subject is its integration into international security structures.

Indeed, one of the most important challenges of international legal cooperation for Ukraine at present, under the legal regime of martial law, is cooperation in the field of anti-terrorist security. This is due to the fact that in the current conditions of geopolitical instability, effective international cooperation, along with other types of cooperation, can contribute to the successful resolution of a number of problems of both a global nature – maintaining peace and security – and a regional nature – ensuring harmonious coexistence of states in certain parts of the world. At the same time, Ukraine's international cooperation in ensuring national security in general contributes to the enhancement of the international authority of our state, strengthening of international trust in it on the part of other states, and improvement of its image in shaping the architecture of the European and global security systems.

Key words: terrorism, counter-terrorism, terrorist act, national system of counter-terrorism in Ukraine, cooperation with international organisations, European Union, North Atlantic Treaty Organisation.